

INTELLEKTUAL MULK HUQUQLARINI BUZGANI UCHUN FUQAROLIK-HUQUQIY JAVOBGARLIK

Azirbaev Salamat Kuanishbaevich

*Qoraqalpoq davlat universiteti yurisprudensiya
tálim yónalishi yuridika fakulteti 3-kurs talabasi.*

Tel raqami: +998 90 700-68-62

Email: azerbaevsalamat947@gmail.com.

Annotatsiya: Ushbu maqolada intellektual mulk huquqlarini buzganlik uchun fuqarolik-huquqiy javobgarlik masalasi atroflicha tahlil qilinadi. Intellektual mulk huquqlari mualliflik huquqi, patent huquqlari, tovar belgilari va boshqa ob'ektlarni o'z ichiga oladi. Ushbu huquqlarni buzish holatlari raqamli texnologiyalar rivojlanishi bilan ortib borayotgan bo'lib, bu fuqarolik-huquqiy choralar orqali tartibga solinishi lozim. Maqolada O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligi, xalqaro huquq normalari va intellektual mulk sohasidagi xorijiy tajribalar asosida muammo va echimlar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Intellektual mulk, mualliflik huquqi, patent, tovar belgisi, fuqarolik-huquqiy javobgarlik, zarar, kompensatsiya, litsenziya, huquqbuzarlik, xalqaro huquq.

Kirish

Intellektual mulk zamonaviy huquqiy tizimning ajralmas qismi bo'lib, u mualliflar va ixtirochilarning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan. Ushbu huquqning muhimligi shundaki, u iqtisodiyotning turli sohalarida innovatsiyalarni rag'batlantiradi va iqtisodiy rivojlanishning huquqiy asosini yaratadi. Intellektual mulk huquqlarining buzilishi esa iqtisodiy zarar keltirishi bilan birga, jamiyatda huquqiy muammolarni ham yuzaga keltiradi.

Intellektual mulk huquqlari O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida Fuqarolik kodeksi, "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida"gi qonun, "Patentlar to'g'risida"gi qonun kabi normativ hujjatlar bilan tartibga solinadi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Jahon Intellektual Mulk Tashkiloti (WIPO) va boshqa xalqaro tashkilotlarning huquqiy me'yorlarini tan oladi. Shu bois, maqolada ushbu yo'nalishdagi muammolar va ularning huquqiy yechimlari batafsil yoritiladi.

Intellektual mulk huquqlarini buzish tushunchasi va turlari

Intellektual mulk huquqlarini buzish shaxs yoki tashkilotning qonuniy ravishda himoyalangan intellektual mulk ob'ektlaridan egasining rozilgisiz foydalanishi natijasida yuzaga keladi. Ushbu huquqbuzarlikning turli ko'rinishlari mavjud bo'lib, ular quyidagilardan iborat:

Mualliflik huquqini buzish

Mualliflik huquqi adabiy, ilmiy va badiiy asarlar, dasturiy ta'minot, filmlar, musiqa va boshqa ijodiy mahsulotlarga nisbatan qo'llaniladi. Ushbu huquq quyidagi holatlarda buzilishi mumkin:

- ✓ Muallifning ruxsatisiz asarni nusxalash va tarqatish;
- ✓ Muallif nomini o'zgartirish yoki yashirish;

Tijorat maqsadida mualliflik huquqi bilan himoyalangan mahsulotlardan litsenziyasiz foydalanish.

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga muvofiq, mualliflik huquqlarini buzgan shaxs fuqarolik-huquqiy javobgarlikka tortilishi mumkin, bunda zarar qoplash yoki noqonuniy foyda musodara qilinishi lozim.

Patent huquqlarini buzish

Patent huquqlari yangi ixtirolar, foydali modellar va sanoat namunalari tegishli bo'lib, huquq egasi uni tijorat maqsadida ishlatish, uchinchi shaxslarga litsenziya berish yoki taqiqlash huquqiga ega. Patent huquqlarining buzilishi quyidagicha namoyon bo'lishi mumkin:

Patent egasining ruxsatisiz mahsulot ishlab chiqarish va sotish;

Patentlangan texnologiyadan litsenziyasiz foydalanish;

Patent ob'ektlarini noqonuniy yo'llar bilan nusxalash.

O'zbekiston Respublikasining "Patentlar to'g'risida"gi qonuni asosida patent huquqlari buzilgan taqdirda, patent egasi sudga murojaat qilish huquqiga ega. Sud qaroriga ko'ra, huquqbuzarlardan yetkazilgan zarar undirilishi va mahsulotlar musodara qilinishi mumkin.

Tovar belgilarini noqonuniy ishlatish

Tovar belgisi mahsulot yoki xizmatning alohida belgisini ifodalaydi va u tijorat brendining huquqiy himoyasini ta'minlaydi. Ushbu huquqning buzilishi quyidagi shakllarda sodir bo'ladi:

- ❖ Ro'yxatdan o'tgan tovar belgisidan noqonuniy foydalanish;
- ❖ Brend nomlarini o'xshash shaklda nusxalash;

Soxta mahsulot ishlab chiqarish va sotish.

Tovar belgilarining noqonuniy ishlatilishi natijasida iste'molchilar aldanishi va brend egalarining obro'siga putur yetishi mumkin. Bunday holatlar sud tomonidan ko'rib chiqilib, huquqbuzarlarga nisbatan moliyaviy jarima yoki kompensatsiya to'lash majburiyati yuklatiladi.

Fuqarolik-huquqiy javobgarlik va uning shakllari

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksiga muvofiq, intellektual mulk huquqlarining buzilishi uchun javobgarlik quyidagi shakllarda qo'llaniladi:

Huquqbuzarlikni to'xtatish va noqonuniy mahsulotlarni yo'q qilish

Sud qaroriga ko'ra, huquqbuzarlik sodir etgan shaxs intellektual mulk ob'ektidan noqonuniy foydalanishni to'xtatishi kerak. Bundan tashqari, noqonuniy nusxalar yoki mahsulotlar yo'q qilinishi mumkin.

Zararni qoplash va kompensatsiya to'lash. Intellektual mulk egasiga yetkazilgan zarar qoplash majburiyati yuklatiladi. Zarar moddiy (daromad yo'qotish, mahsulot savdosining kamayishi) yoki ma'naviy bo'lishi mumkin.

Huquqiy tavsif berish va huquqbuzarlikni tan olish. Sud tomonidan huquqbuzarlik sodir etilganligi aniqlansa, huquqbuzar rasmiy ravishda o'zining noqonuniy harakatlarini tan olishi va kelajakda bunday harakatlarni takrorlamaslik majburiyatini olishi kerak.

Xulosa

Intellektual mulk huquqlarining buzilishi iqtisodiy va huquqiy muammolarni yuzaga keltiradi. Shuning uchun milliy qonunchilikni xalqaro me'yorlarga moslashtirish, qonunbuzarlarga nisbatan qat'iy chora-tadbirlar qo'llash va jamiyatda intellektual mulkka bo'lgan hurmatni shakllantirish muhimdir. O'zbekiston Respublikasi ushbu yo'nalishda islohotlarni davom ettirmoqda va xalqaro huquqiy normalarga rioya qilish yo'lida harakat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1) O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi.
- 2) "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida"gi qonun.
- 3) "Patentlar to'g'risida"gi qonun.
- 4) Bern konvensiyasi (1886).
- 5) TRIPS kelishuvi (1995).
- 6) Jahon Intellektual Mulk Tashkiloti (WIPO) ma'lumotlari.